

Reviews and Annotations
Рецензии и анотации

ЕДИН РАЗЛИЧЕН ПРОЧИТ КЪМ МОРСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ В БЪЛГАРИЯ

Кожухаров, А, 2021. *Личните академични документи на българската морска образователна система (1892 – 1946)*. Варна: ВВМУ

Тина Георгиева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Книгата на доц. Асен Кожухаров предлага един различен поглед върху формирането и развитието на българската военноморска образователна система, изследвайки документите, издавани при завършването на висше, средно или специално морско образование (става въпрос за разнообразните по вид атестати, свидетелства и дипломи, за които авторът използва обобщеното название лични академични документи – ЛАД).

Решението на автора да постави в центъра на научните си интереси академичните документи, издавани от различните образователни структури в рамките на военноморското обучение в България, е продиктувано от факта, че цялостно изследване за този специфичен тип материали все още липсва. Самите те рядко са привличани в научните публикации, въпреки че – според А. Кожухаров – „трасират ключови моменти от процесите в развитието на българското военноморско образование, при това понякога остават единствен формален източник за историята на тази епоха“ (с. 53).

Хронологичната рамка на изследването обхваща периода от 1892 г., откогато датира първият личен академичен документ на българската морска образователна система, и до отмяната на монархията през 1946 г.

Текстът на доц. А. Кожухаров се основава на широк кръг архивни материали от фондовете на Националния военноисторически музей в София и Военноморския музей във Варна, музейната сбирка на висшето Военноморско училище, Музея за история на Варна, ЦДА – София, архива на Министерството на отбраната, държавните архиви на Бургас, Варна, Пловдив и Русе, Държавния военноисторически архив в Търново, Регионалния исторически музей в Русе, както и на материали от частни архиви. От откритите 164 документа, върху които авторът стъпва в написването на книгата си, повечето се въвеждат в научен оборот за пръв път. Вниманието заслужава и обширният каталог в края на изданието, включващ голям брой (общо 38) факсимилета на откритите от автора различни свидетелства, дипломи и атестати.

Отделните части на книгата следват основните видове лични академични документи, удостоверяващи получаването на съответно средно, висше и специално морско образование. Първата глава представя документите, издавани от Морското училище в периода 1892 – 1946 г. Глава втора анализира ЛАД за завършено висше военноморско образование. Последната, трета глава, е посветена на дипломите, издавани при придобиване на квалификация в морската образователна система: тук са представени свидетелствата, издавани от различните специализирани училища, каквито са Огнярното училище, т.нар. специални школи (Кърмчийска, Електротехническа минна школа, Огнярна школа) и Практическото рибарско училище. Въз основа на проучени архивни материали авторът ги обособява в общо 45 емисии, издадени в периода, шест от които са за висше образование, и излага особеностите на всяка от тях като вид, форма, съдържание.

С помощта на информацията, съдържаща се в академичните документи, А. Кожухаров се стреми да хвърли допълнителна светлина върху формирането и еволюцията на морската образователна система в Третото българско царство. За постигането на тази цел авторът не се задоволява с представяне на проучените от него материали, но при това, без да се предоверява на данните в тях, опитва да „разчете“ документите и да предложи собствено тълкуване на тяхното съдържание. По тази причина предмет на специален интерес са данните за учебните програми, съдържащи се в личните академични документи, както и на несъответствията между известните досега учебни планове и информацията, присъстваща в ЛАД. Приведените допълнителни материали, като мемоарна литература и др., позволяват на доц. Кожухаров да внесе яснота относно различни спорни или недотам изяснени въпроси, касаещи развитието на морското образование в България и дейността на различните институции в него през посочения период.

Анализът на използваните академични документи представя постепенното разширяване и усложняване на морското обучение в страната в посо-

ка осигуряване на по-широки задълбочени професионални знания. В тази връзка, особено полезни са многобройните таблици, включени в книгата, които не само дават представа за съдържанието на различните документи, но позволяват и да се проследят изучаваните в съответните учебни заведения предмети, да се отбележат промените в хорариумите и в тази връзка – нагледно да се представят промените в морската образователна система.

Използваните материали осветляват връзката на морските училища с военното образование, като цяло, и наред с това показват постепенното унифициране на морските институции в съответствие с общообразователната система на България. Трето, те маркират външното влияние, в най-голяма степен на Русия, но същото така на Австро-Унгария, при оформянето на българското морско образование.

На последно, но не по важност място изследването показва промените в характера на морското образование, настъпващи под въздействието на политическите събития. В този смисъл особен интерес представлява глава втора, посветена на документите за висше военноморско образование, и по-конкретно – еволюцията, която морската образователна система претърпява между двете световни войни и която е силно повлияна от ограниченията, наложени на българската държава с Ньойския договор. Като специален акцент в изследването се откроява дейността на т.нар. Корабоначалнически курсове, провеждани в периода 1925 – 1935 г. Въз основа на проучените документи доц. Кожухаров стига до извода, че в тях се запазва военноморската насоченост на обучението и те продължават да подготвят бъдещи офицери въпреки наложените на страната рестрикции. Дейността на Корабоначалническите курсове дава основание на автора да смята, че българската военноморска образователна система осигурява висше образование далеч преди 1942 г., когато Морското машинно училище е признато за висше специално учебно заведение, а самите курсове следва да бъдат признати за част от историята на флотската Алма матер.

Книгата на Асен Кожухаров е своеобразно продължение на по-ранните научни търсения на автора в областта на морското образование и на формирането на български военноморски елит и в този смисъл е насочена към читатели, изкушени от историята на военноморското дело в България. В същото време, изследването на един определен тип архивни материали, каквито са личните академични документи, със сигурност представлява интерес и за архивистите. Доц. Кожухаров предлага и въвеждането на специален термин „атестатика“, който да обобщава изследванията, занимаващи се с анализ на личните академични документи – идея, която би могла да постави началото на бъдещ академичен дебат по темата. А за колегите, чиито професионални интереси остават встрани от горепосочените две области, книгата е начин да припомни за наличието на огромно разнообразие

от архивни материали, които успешно спомагат при реконструкцията на историческите събития и процеси.

A DIFFERENT VIEW OF MARITIME EDUCATION IN BULGARIA

Kozhukharov, A., 2021. *The personal academic documents of the Bulgarian maritime educational system (1892 – 1946)*. Varna: VVMU

✉ **Dr. Tina Georgieva, Assoc. Prof.**

Web of Science Researcher ID: AAX-4246-2020

<https://orcid.org/0000-0002-3168-1254>

Faculty of History

University of Sofia

Sofia, Bulgaria

E-mail: tinag@uni-sofia.bg